

מה ניסו להסתיך

הגורמים שהביאו

לגירושו של יגאל לביב?

כ אשר נחת המטוס של נתיבי אוויר קמרון בנמל התעופה של באנגי, בירת הקיסרות המרכז-אפריקאית, הרגשתי הקלה על שסוף־סוף, ולאחר תלאות מרובות, הגעתי למחוז־הפני.

תיכונתי ביקור זה, בבירת ממלכת היהלומים האוראני יום, הנשלטת על־ידי הקיסר בוקאסה ה־1, בקפדנות מרובה, והבטחתי לעצמי מקומות שמורים בסידרת הטיסות, שר היתה צריכה להביאני לעיר־הנמל דואלה בקמרון, ומשם לבאנגי. אולם כבר בהגיעי לדואלה, העיר החמה ביותר בעולם, הנמצאת על קו־המשווה ממש, הבנתי כי באפריקה אין משמעות לתיכוננים מוקדמים.

היה עלי לשהות בדואלה 24 שעות, מרגע הגיעי לשם ביום השלישי בערב, ולטוס למחרת, ביום הרביעי בצהריים, לבאנגי. שם המתינו לי, כפי שהנחתי, האלוף שמואל גונן (גורודיש), והיהלומנים הישראליים מנוח לוי ומרדכי מרום, שהודעתי להם על הביקור המתוכנן. אמנם, שותפו של גורודיש, דויד עמרמי, עמל לשכנע אותי לדחות את הביקור לכמה חודשים, אולם סירבתי והודעתי סופית כי אבוא במועד שקבעתי.

כתמי דם

על הקיר

ב נמל־התעופה של דואלה שררה חשכה עת נחת המטוס שבו הגעתי מגירוי, בירת קניה. החשכה היתה בגלל שקיעת השמש, ובגלל קצר במערכת־החשמל בנמל־התעופה. העובדים המתינו בסבלנות להדלקת ה־חשמל, כאשר חלק מהם ממלא תפקידים לאור אש המציתים של נוסעים נזעמים.

ביגלל החשכה והחום, הסכמתי מייד, חלפנו בעיר, שרובה המכריע מורכב מימיני ווני זוהמה ורק חלק קטן ממנה מאוכלס על־ידי הצרפתים, ששלטו במקום שילטון מדיני, והשולטים בו עתה שילטון כלכלי. המלון היה בן ארבעה כוכבים, מה שלא הפריע לקירות החדר שליד המיטה להיות מכוסים בכתמי־דם של יתושים או פרעושים.

למחרת מיהרתי בשעה היעודה לטיסה שתובילני הלאה, ולאחר שנכנסתי לאולם הנוסעים־במערב, ציפיתי להמראה. השעה חלפה, וכלום לא אירע. כיוון שאיש

הודעתי גם לקבוצה של גורודיש, וגם לקבוצה של לוי מנוח, על בואי. אבל איני יודע מי טרח להודיע לשילטונות שאני עיתונאי ובכך גרם לגירושי מהמדינה. קבוצת גורודיש עוסקת בהפעלת זכויות לכריית יהלום מים בקיסרות המרכז-אפריקאית, וקבוצת מנוח קנתה, לפני כשנה, את חברת היהלומים הממשלתית פיתוח, ועסקה בקניית יהלומים במקום. לפני נסיעתי הייתי בר עיצומה של חקירה מסועפת על העסקים ומקורות המימון של שתי הקבוצות. כתבה מוקדמת על מימצאים ראשוניים של החקירה פורסמה בהעוֹרֵט הזה (2135) באוגוסט ה־אחרון, ובה נחשפה התוכנית של ישראל בשם שימעון אברהמוביץ, שהשתתף ברכישת חברת פיתוח ותיכונן, יחד עם צבי פאר (המוח של עיסקות דרום-אפריקה) ויחד עם רחמים אהרוני, מיבצע שלא הצלחתי בשעתו לחשוף את כולו.

כתבתי אז כי התקיימה פגישה של אברהמוביץ, פאר, אהרוני והישראלי אמנון אלקיים במילנו, ושם תוכננה עיסקה לגבי באנגי. התוכנית בוטלה או נדחתה לרגל הפירסום על מעצרו של דויד עמרמי, שותפו של גורודיש. בגלל החזקתן והפצתן של המהאות בנקאיות מווייפות עליהן הוגש לאחר מכן כתב אישום, התבורה חששה כנראה, כי הפירסום ידליק אור אדום בבאנגי לגביהם.

מים המקומיים לא רצו שאחשוף פעולותיהן של הקבוצות הישראליות.

בסוף 1977 הגיע לבאנגי הישראלי שימעון אברהמוביץ, והשתכן בדירת־פאר במלון רוק. בבאנגי לא היה אברהמוביץ ידוע, אולם בכמה ארצות מעורר שמו התרגשות. לפני כשלוש שנים העביר את מקום מגוריו הקבוע לאביג'אן, בירת חוף־השנהב, ושם החל בתיכונן עיסקות. כאשר הגיע שימעון אברהמוביץ לבאנגי, הזל בודק מה ניתן לעשות וקשר קשרים עם שני ישראלים, שלא הכירוהו. האחד, יואל ברקן, שהיה יועץ בכיר לקיסר בוקסה ה־1, ועובד משרד־החוץ הישראלי, והשני מרק הוכמן, שניהל את מיפעלי התעשייה סייסי של חברת פיתוח הממשלתית הישראלית, שהוקמה בבאנגי. דרכם הכיר כמה אישים נכבדים, וחיש הפך ידיד אינטימי של שריהפנים של ממשלת באנגי.

אותה עת התעניין אברהמוביץ מאוד ברכישת חברת פיתוח הישראלית, שהיה לה זכויות ומישרד לרכישת יהלומים בבאנגי. הוא התיידד עם עובדי החברה, ולמד כי כדאי לקנותה. הוא סיפר להוכמן ולברקן כי יש לו קשרים טובים בממשלת הליכוד, וכי יוכל לקנות את החברה בזול. באותו זמן נשלח אברהמוביץ לברקן על־ידי ראש הממשלה של באנגי, אחרי שהציע לממשלה תוכנית למימון וסלילת כביש בן 280 קילומטר, מבאנגי למיכרות־האורניום הגדולים של המדינה.

הממלכה המרכז-אפריקאית היא בעלת אחד המימון בצים העשירים של אורניום. הבעיה היא האם שהם מצויים בסככי יערות, וקשה להגיע אליהם. לפני כמה שנים היתה אפשרות לישראל לקבל זכויות לכריית אורניום, ולפי הוראת שריהחוף דאז, יגאל אלון, יצאה מישלחת שיש לה מירבצי-אורניום גדולים במדינת ניג'ר, במקום כמה שבועות, ועשו סקר מפורט.

מאז לא אירע דבר. הקיסר בוקאסה היה מעוניין לתת את הזכויות לישראל, כי הוא לא רוצה להיות תלוי בצרפת, שיש לה מירבצי-אורניום גדולים במדינת ניג'ר, ולכן איננה מעוניינת לפתח מיכרות מתחרים.

אחרי שישראל לא נענתה, מסר הקיסר זכויות גדול לכריית אורניום לחברת האלומיניום הגדולה משווייץ אלוסוים (אלומיניום־שווייץ). זו החלה בעריכת סקרים, אולם נתקלה בבעיית כבישהגשה למקום. בהתאם ל־תיכוננים שעשה היועץ הכלכלי של בוקאסה, יואל ברקן, היה הכביש צריך לעלות לפחות 100 מיליון דולר. הוא חיפש מקורות־מימון במשך שנים, בכל מיני מקומות, אולם לא הצליח לגייס כסף. הגורם העיקרי, המונע השקעות באפריקה, הוא החשש של החברות המשקיעות, כי שינוי במישטר יגרום להלאמה או לחיסול ההשקעה. משום־כך, דרך פעולתן באפריקה היא השקעות סגורות, וגריפת הרווחים במהירות, בלי השקעות לזמן ארוך.

כאשר פרש אברהמוביץ את תוכניתו לפני ברקן, פיקפק זה. אברהמוביץ אמר כי יקבל מחברת אלוסוים 700 אלף דולר לתיכונן הכביש. מהם מוקדמה של 200

הישראליים של הקיבוץ

אלף דולר, ועם התחלת הכנת התוכנית עוד 500 אלף דולר. לדבריו, יש לו עשרות כלים לציוד כבד בחוף השנהב ובגרמניה, והוא יביאם לבאנגי במימון ממשלת באנגי, וכך ישיג מאחרים את מימון הכביש. הוא סיפר כי הוא עתיד לנסוע לשווייץ לפגישה עם החברה, יחד עם שריהפנים של באנגי, שישכנע את החברה ברצינותו. זמן קצר לאחר מכן קרא ברקן בהטלוֹט־הזה, בכתבה היהלומים של הקיסר, את הצד השני של המטבע, ואז החליט לדבריו לגרום לביטול העסקה. לפי התוכנית, כפי שאישרתי אותה עם המעורבים בדבר, היה צריך אברהמוביץ לבוא עם שריהפנים של באנגי למילנו, ושם להיפגש עם ישראלים אחרים ועם נערת־זוהר ישראלית ידועה, שהיתה צריכה לארח את השר, התוכנית התפוצצה.

ברקן מיהר לספר את הדבר לראש ממשלת באנגי, והציע לו שלא להתקשר עם אברהמוביץ, מפני שחשש שלא יוכל להשיג את המימון הדרוש. זמן קצר לאחר מכן העתיק אברהמוביץ את מושבו חזרה לאביג'אן. עם שובי ארצה התקשר שותפו של שמואל גונן, דוד עמרמי, למערכת העוֹרֵט־הזה ומסר כי הוזהרתי שלא אצהיר כי אני עיתונאי, וכי אם לא הייתי מזהיר על כך, לא הייתי מגוּרֵש. לא גונן ולא עמרמי, וכן לא הישראליים האחרים שעיימם תיאמתי את בואי לבאנגי, וכן לא אנשי משרד־החוץ הישראלי שעיימם שוחחתי, לא רמוז לי כי למדינה זו אין כניסה לעיתונאים. אחרי שנשאלתי בנמל־התעופה על־ידי אנשי הדרכונים אם אני עיתונאי, השבתי בחיוב, וכאשר נלקחתי לחדר אחר על־ידי אחד הממונים, שמעתי מפי אחד הישראלים שהיו במקום, הוכרתי כי חבל שאמרתי שאני עיתונאי. אנכי, לא העליתי על דעתי לשרק בעניין מיקצועי, שכן הדבר היה מאפשר לשילטונות באנגי להאשימני בהונאה, ולגרום לי איינעימות רבה. אולי קיוו אחדים כי ארמה בעניין זה, ואפול בידי הקיסר בוקאסה.

יגאל לביב
המשך הסיורה, בעוד שבועיים:
פעולות החברות הישראליות בבאנגי.

לפני נסיעתי הנחתי כי אותם היכולים לחשוש מי חקירת, יחששו בעיקר ממה שניתן לגלות בישראל, שלא שבבאנגי אין להניח כי ינסו להגות משהו שלא ניתן לחשפו בארץ, ולכן לא יתנגדו לביקור. מה גם שלוי מנוח הצהיר לפני נסיעתו כי ניתק כל קשר עם אברהמוביץ, וגרם להפסקת עסקיו בבאנגי.

לכן היה הגירוש עבורי הפתעה מוחלטת. כמה מומחים לענייני אפריקה, וביניהם העיתונאית תמר גולן, שבדקו את הנושא, אמרו כי אין להם ספק שהיה מי שאירגן את הגירוש, ואין הוא מיקרי.

יידו הקרוב

של השר

מ שהגעתי חזרה לדואלה, החלטתי לטוס במטוס הראשון לפאריס, בירת ארצות־אפריקה הדוברות צרפתית, ומשם לנסות לברר מה קרה, ובעיקר מה רצו למנוע מידיעתי אותם שגרמו לגירושי. המטוס הבא לפאריס עמד לצאת כעבור שמונה שעות, והמתנתי לו בסבלנות.

משהגעתי לפאריס כעבור יום, פתחתי במגעים עם גורמים שיפגישוני עם הבקאים בממלכתו של בוקסה. כעבור יומיים יצרתי קשר טלפוני עם אישית בכירה ביותר בבאנגי, הנושאת עד היום בתפקידים ממלכתיים חשובים.

האישיות הסכימה לשוחח עמי פנים אל פנים, במקום שבו לא יכירו אותה או אותי, וקבענו פגישה במדינה אירופית אחרת, לשם טסט.

שוחחתי עם אותה אישיות כמה פעמים במשך 24 שעות. שיתוף אלה, שלוו במיטמכים מקוריים, פתחו את עיני והסבירו לי כל מה שלא ידעתי. עתה ידעתי מדוע סולקתי בפקודות של שריהפנים של הממלכה המרכז-אפריקאית, וידוע לי גם למה. הרקע לגירוש היה, לפי הערכתי, הפעולות השונות שמבצעות במקום קבוצות ישראליות (פעולות אלה יתוארנה להלן). הגורר

מבין הנוסעים האחרים נראה לא נרגש, לא חששתי. משחלפו שעתים, ישאלתי נוסע צרפתי, שהמתין עימי, מה קרה, והוא השיב כי צריכים לחכות שהמטוס יהיה מוכן. סמוך לשבע בערב הגיעה דיילת־רקע, כושית, חתיכה (הכושיות בקמרון מפורסמות בכל אפריקה בגופן החטוב) ובישרה כי המטוס מקולקל, וייצא רק למחרת בבוקר.

מיהרתי לעיר לפני שייכבה שוב החשמל במקום, אך הפעם עברתי למלון משוכן יותר, בן המישה כוכבים, הנראה כמלון ישראלי זול ברחוב הירקון. לפחות לא היו כתמי־דם על הקירות. הלילה עבר, ובשמונה בבוקר, למחרת, הייתי שוב באולם ההמתנה. הטיסה יצאה בארבע אחר הצהריים, בלי שאיש טרח להודיע מה קורה ומדוע מאחרים.

מבעד לחלונות המטוס הנוסע על הקרקע בבאנגי ראיתי את אולם־הנוסעים ונשמתי לרווחה. ניצבתי בתור של הנוסעים לביקורת דרכונים, והושטתי את דרכוני. הפקיד הטביע מייד חותמת־כניסה. אחר־כך נפנה לבדוק את פרטי הרישום בדרכון. הוא קרא בקול את שמי, ושאל אם אני עיתונאי.

גירוש

מאורגן

ב דרכונים ישראלים אין ציון מיקצוע. משהשבתי בחיוב, קרא לממונה עליו, שביקשני להיכנס לחדר צדדי. שם שאלו אותי היכן מיוודתי, ומשהצבעתי עליה, הטביעו בדרכוני את החותמת „מגורש“, כתבו את התאריך — 5 בנואר — וציינו כי אני מגורש חוזה לדואלה.

20 דקות אחרי שירדתי בבאנגי, מצאתי עצמי שוב באוויר על המטוס לדואלה. בלכתי למטוס, מנסה למחות לפני מלווי שלא הגיבו כלל, ראיתי מרחוק, באולם הנוסעים, את גורודיש, בטיסה בת השעתיים חזרה לדואלה ניסיתי לעכל מה שקרה, ומי גרם לגירושי.